Narrativa audiovisual

PID_00249084

Jordi Sánchez Navarro
Elisabet Cabeza Gutés
Lola Lapaz Castillo

Universitat Oberta de Catalunya

Jordi Sánchez Navarro

Professor del Departament de Comunicació Audiovisual a la Facultat de Ciències de la Comunicació Blanquerna de la Universitat Ramon Llull, on imparteix classes de Semiologia i Anàlisi de les representacions icòniques i seminaris de comunicació audiovisual, i coordina el postgrau de Crítica de Cinema i Música Pop. Ha escrit guions per a cinema i televisió, i ha exercit la crítica cinematogràfica i cultural en diverses publicacions. És autor del volum *Tim Burton. Cuentos en sombras* (2000) i coeditor d'*Imágenes para la sospecha. Falsos documentales y otras piruetas de la no ficción*. En l'àmbit de la gestió ha estat director del Saló Internacional del Còmic de Barcelona i en l'actualitat és subdirector del Sitges-Festival Internacional de Cinema de Catalunya.

Elisabet Cabeza Gutés

Consultora de la Universitat Oberta de Catalunya (UOC). Doctorada en Comunicació Audiovisual i Publicitat per la Universitat Autònoma de Barcelona (UAB), fa classes a la Facultat de Comunicació de la UAB. Periodista *freelance* des del 2006, actualment treballa com a corresponsal a Espanya per la revista britànica *Screen International* cobrint els festivals de Berlin, Canes, Venècia i Sant Sebastià i desenvolupant també la secció audiovisual d'aquesta publicació.

Com a periodista, ha treballat al diari *Avui* (1990-2006) a la secció de política internacional, com a corresponsal a París i a la secció de cultura i espectacles, especialitzant-se en cinema. També ha col·laborat al programa *Cinema 3*, de Televisió de Catalunya.

Ha escrit i dirigit dos llargmetratges documentals, *La doble vida del faquir* (2005) i *Màscares* (2009), conjuntament amb Esteve Riambau.

Lola Lapaz Castillo

Llicenciada en Filologia Hispànica, és màster en Escriptura de guions per a cinema i televisió, màster i DEA en Literatura comparada i té un altre màster executiu de *Community management* i direcció de xarxes socials a l'empresa. Professora col·laboradora al grau de Comunicació de la UOC i al Centre de la Imatge i la Tecnologia Multimèdia (UPC), on imparteix diferents assignatures relacionades amb el guió (audiovisual, publicitari, multimèdia i d'animació) i amb la narrativa audiovisual. També ha estat docent al màster de Disseny i creació de videojocs (UPC), a l'Escola Universitària d'Informàtica Tomàs Cerdà (UAB) i al postgrau de Comunicació multimèdia (Projecte PRO de la Fundación Atresmedia).

La revisió d'aquest recurs d'aprenentatge UOC ha estat coordinada per la professora: Judith Clares (2018)

Tercera edició: febrer 2018
© Jordi Sánchez Navarro, Elisabet Cabeza Gutés, Lola Lapaz Castillo
Tots els drets reservats
© d'aquesta edició, FUOC, 2018
Av. Tibidabo, 39-43, 08035 Barcelona
Disseny: Manel Andreu
Realització editorial: Oberta UOC Publishing, SL
Dipòsit legal: B-832-2018

Cap part d'aquesta publicació, incloent-hi el disseny general i la coberta, no pot ser copiada, reproduïda, emmagatzemada o transmesa de cap manera ni per cap mitjà, tant si és elèctric com químic, mecànic, òptic, de gravació, de fotocòpia o per altres mètodes, sense l'autorització prèvia per escrit dels titulars del copyright.

Introducció

L'univers de la narració abraça tot allò que podem comprendre. Des que l'ésser humà es pot considerar com a tal, la seva forma bàsica de transmissió del coneixement ha estat la narració. Els avenços tècnics, cada vegada més ràpids i notables, no han fet sinó obrir portes (i de vegades provocar crisis importants) a l'acte de la narració. El llenguatge verbal i el pensament visual, associat a la imatge manufacturada o tecnològica, han anat de la mà al llarg del segle XX, i en una convergència que, sens dubte, es perllongarà durant aquest segle que hem encetat per a crear noves formes de narració amb diferents i cada cop més sofisticats propòsits cognitius, educatius o simplement lúdics. Per tant, els anomenats *mitjans audiovisuals* ocupen un lloc central en la cultura de la narració contemporània.

Els materials que componen aquesta assignatura han estat plantejats com una guia de viatge per aquests camins frondosos de la narració. El punt de partida conceptual és, com hem insinuat, que les estructures narratives estan pertot arreu i en tots els àmbits de la cultura i el coneixement. La tècnica no ha fet més que estendre els límits possibles del fet d'explicar històries.

Establir una teoria de la narració és relativament senzill; malgrat les seves complexitats conceptuals, a les quals s'ha pretès atendre en tota la seva magnitud, la narració en si mateixa té, com a acte i producte d'aquest acte, pocs secrets. Allà on hi hagi algú interessat en "explicar una història" hi haurà un narrador, i la conseqüència d'aquesta voluntat podrà ser definida com a "narració"; allà on hi hagi algú interessat en "escoltar la història" que aquest narrador té per a explicar hi haurà un narratari que tancarà el cercle de la interpretació, el bucle pragmàtic de la comunicació. Quan aquesta comunicació es produeix en suports de comunicació de masses, la teoria distingeix entre l'autor i el lector real, i els "éssers de paper" que es donen cita en el text; distingeix també les veus i els punts de vista que aquest narrador construeix amb diferents finalitats, com també les estratègies manipulatives que l'autor estableix per generar uns efectes determinats en l'acte de narrar i en els productes. No cal dir que el coneixement d'aquestes qüestions teòriques no és imprescindible per al narrador intuïtiu que ha abundat en el panorama cultural; l'objecte d'aquest coneixement no és un altre que ampliar el que sabem de la cultura i de les seves formes de transmissió.

Una vegada l'estudiant hagi entrat en contacte amb problemes teòrics que neixen de les possibilitats múltiples i canviants de la narració en general, prenent com a punt de partida la forma que ha ocupat un major fragment de la història de la cultura humana, és a dir, la literària, en aquesta assignatura es pretén analitzar les conseqüències que té la unió de la teoria narratològica amb la indagació sobre el discurs de la imatge. Per a això, en els mòduls "Del discurs

narratiu a la narrativa audiovisual" i "La narració cinematogràfica" s'introdueix el concepte de *narrativa audiovisual* i s'analitzen els modes que la narració ha anat desenvolupant en el camp de la imatge, per mitjà, com no podia ser d'una altra manera, del cinema, convertit en nou mitjà institucional del segle XX. Aquí el debat es planteja també en termes estètics i fins i tot ontològics –en altres assignatures l'estudiant podrà aprofundir en el "llenguatge de la imatge" i la manera en què aquesta imatge proposa un tipus de coneixement diferent del del llenguatge verbal.

Al llarg d'aquests tres primers mòduls plana la certesa que, tot i que la seva presència i funció hi han estat des de sempre, la narració, i més encara "allò que s'entén per narració" és fruit d'una evolució històrica els límits de la qual són al mateix temps socials i culturals.

En el mòdul "Noves formes en la narració audiovisual" es planteja l'estudi del que hem anomenat "variacions i declivis" de la narració. Una vegada ferit mortalment el model cultural del cinema clàssic i la seva forma característica de narració, apareixen noves maneres de narrar en les quals la narració en si mateixa és precisament el menys important. Mitjans contemporanis que s'han instal·lat definitivament en la cultura, com la televisió, que ens acompanya des de ja fa més de mig segle, o l'ordinador, han canviat la nostra manera d'explicar i sobretot de rebre històries.

Aquests materials pretenen familiaritzar l'estudiant amb les diferents tradicions de l'estudi de la narració. Allà on les certeses s'acaben, s'obren interrogants. Com en totes les altres disciplines del coneixement, en l'estudi de les formes que els éssers humans triem per explicar-nos històries els uns als altres, és més important detectar a temps les preguntes que no pas tenir massa clares les respostes.

Objectius

1. Conèixer els diferents enfocaments conceptuals de l'estudi de la narració en general i de la narració audiovisual en particular.

2. Aprendre a avaluar les oportunitats que suposa per als consumidors i productors de mitjans de comunicació un coneixement profund de la narració.

3. Repensar la narració en el context dels mitjans de comunicació tradicionals.

4. Reflexionar sobre les oportunitats que els nous mitjans ofereixen en el camp de la narració.

Continguts

Mòdul didàctic 1
El relat i la narració
Jordi Sánchez Navarro i Lola Lapaz Castillo
1. La narració
2. La construcció del text narratiu
3. La diegesi i els eixos de la narració

Mòdul didàctic 2
Del discurs narratiu a la narrativa audiovisual
Jordi Sánchez Navarro i Elisabet Cabeza Gutés
1. Anàlisi del relat
2. La narrativa audiovisual

Mòdul didàctic 3
La narració cinematogràfica
Jordi Sánchez Navarro i Elisabet Cabeza Gutés
1. Narració i comunicació narrativa en el cinema
2. Els modes històrics de la narració cinematogràfica

Mòdul didàctic 4
Noves formes en la narració audiovisual
Jordi Sánchez Navarro i Lola Lapaz Castillo
1. La narració televisiva
2. L'ocàs de la narració: "cinema de l'excés", videoclips i espots
3. Més enllà de la narrativa audiovisual: relat i interactivitat

Bibliografia

Barthes, Roland (1987). "La muerte del autor". A: *El susurro del lenguaje*. Barcelona: Paidós.

Barthes, Roland (1993). *La aventura semiológica*. Barcelona: Paidós.

Benveniste, Emile (1966). *Problemes de linguistique générale*. París: Gallimard.

Bettelheim, Bruno (1994). *Psicoanálisis de los cuentos de hadas*. Madrid: Crítica.

Bordwell, David (1995). *El significado del filme*. Barcelona: Paidós.

Bordwell, David (1996). *La narración en el cine de ficción* (pàg. 34). Barcelona: Paidós.

Burch, Noël (1985). *Praxis del cine*. Madrid: Fundamentos.

Calvino, Italo (1999). *¿Por qué leer a los clásicos?*. Barcelona: Lumen.

Català, Josep Maria (2001). *La puesta en imágenes. Conceptos de dirección cinematográfica*. Barcelona: Paidós.

Cueto, Roberto (2002). "Viaje (de ida y vuelta) al terror: El miedo como objeto de consumo". A: Vicente Domínguez (ed.). *Los dominios del miedo*. Madrid: Biblioteca Nueva.

Culler, Jonathan (2000). *Breve introducción a la teoría literaria*. Barcelona: Crítica.

Dall'Asta, Monica (1998). "La articulación espacio-temporal del cine de los orígenes". A: Jenaro Talens; Santos Zunzunegui (1998). *Historia general del cine: Orígenes del cine* (vol. 1). Madrid: Cátedra.

Darley, Andrew (2002). *Cultura visual digital*. Barcelona: Paidós.

Deleyto, Celestino (2002). *Ángeles y demonios. Representación e ideología en el cine contemporáneo de Hollywood*. Barcelona: Paidós.

Eco, Umberto (1979). *Lector in fabula. La cooperación interpretativa en el texto narrativo*. Barcelona: Lumen.

Eco, Umberto (1995). *Apocalípticos e integrados*. Barcelona: Lumen.

Eco, Umberto (1996). *Seis paseos por los bosques narrativos*. Barcelona: Lumen.

Fry, Northop (1973). *La estructura inflexible de la obra literaria*. Madrid: Taurus.

García Jiménez, Jesús (1993). *Narrativa audiovisual*. Madrid: Cátedra.

Garrido Domínguez, Antonio (1996). *El texto narrativo*. Madrid: Síntesis.

Gaudreault, André; Jost, François (1995). *El relato cinematográfico*. Barcelona: Paidós.

Genette, Gérard (1998). *Nuevo discurso del relato*. Madrid: Cátedra.

González Requena, Jesús (1995). *El discurso televisivo: espectáculo de la posmodernidad*. Madrid: Cátedra.

Grandi, Roberto (1995). *Texto y contexto en los medios de comunicación*. Barcelona: Bosch.

King, Geoff (2002). *New Hollywood Cinema*. Londres: I.B. Taurus.

Larouche, Michel (1997). "Las imágenes de síntesis y la contaminación de la analogía". *Archivos* (núm. 27). València: Filmoteca de la Generalitat Valenciana.

López-Pumarejo, Tomás (1987). *Aproximación a la telenovela*. Madrid: Cátedra.

Lunenfeld, Peter (ed.) (2000). *The digital dialectic*. Cambridge: MIT Press.

Manovich, Lev (2001). *The language of new media*. Cambridge: MIT Press.

Metz, Christian (2002). *Ensayos sobre la significación en el cine (1964-1968)* (vol. 1). Barcelona: Paidós.

Mitry, Jean (2000). *La semiología en tela de juicio (cine y lenguaje)*. Madrid: Akal.

Moreno, Isidro (2002). *Musas y nuevas tecnologías. El relato hipermedia*. Barcelona: Paidós.

Murray, Janet (1999). *Hamlet en la holocubierta. El futuro de la narrativa en el ciberespacio*. Barcelona: Paidós.

Nichols, Bill (1997). *La representación de la realidad*. Barcelona: Paidós.

Pierson, Michele (2002). *Special effects. Still in search of wonder*. Nova York: Columbia University Press.

Reis, Carlos; Lopes, Ana Cristina M. (2002). *Diccionario de narratología* (2a. ed.). Salamanca: Almar.

Ricoeur, Paul (1995). *Tiempo y narración*. Mèxic: Siglo XXI.

Rieser, Martin; Zapp, Andrea (2002). *New screen media. Cinema/Art/Narrative*. Londres: BFI.

Romaguera, Joaquín (ed.) (1993). *Textos y manifiestos del cine*. Madrid: Cátedra.

Stam, Robert; Burgoyne, Robert; Flittterman-Lewis, Sandy (1999). *Nuevos conceptos de la teoría del cine*. Barcelona: Paidós.

Stam, Robert (2001). *Teorías del cine*. Barcelona: Paidós.

Tasker, Yvonne (1998). "Aproximación al nuevo Hollywood". A: James Curran; David Morley; Valerie Walkerdine (comp.) (1998). *Estudios culturales y comunicación*. Barcelona: Paidós.

Todorov, Tvezan (1965). *Teoría de la literatura de los formalistas rusos*. Buenos Aires: Signos.

Vilches, Lorenzo (1993). *La televisión. Los efectos del bien y del mal*. Barcelona: Paidós.

Wolf, Mark J.P. (2001). *The medium of the video game*. Austin: University of Texas Press.